

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Hercegovačko – Neretvanska županija
OPĆINA PROZOR – RAMA

Služba za razvoj, poduzetništvo, obrt i financije

Prozor-Rama, Kralja Tomislava bb, tel.: 036 771 912 ; fax : 036 771 342, e-mail: razvoj@prozor-rama.org

**INFORMACIJA O STANJU I RAZVOJNIM MOGUĆNOSTIMA TURIZMA NA
PODRUČJU OPĆINE PROZOR - RAMA**

Prozor – Rama, travanj 2016. godine

1. Uvod

Općina Prozor-Rama posjeduje raznolik i očuvan prirodni i kulturni turistički potencijal što je veliko bogatstvo koje se mora očuvati i zaštititi kako bi u dugoročnom vremenskom razdoblju pridonosio razvoju turizma.

Turizam općenito je značajan izvozni proizvod i pruža velike mogućnosti zapošljavanja stanovništva različitog profila zanimanja i dobnih skupina

Naime, turistički trendovi u svijetu sve više pokazuju promjenu ponašanja turista koji nastoje doživjeti što je moguće više različitih iskustava tijekom putovanja. U posljednjem desetljeću pokazuju se sve izraženiji znakovi zanimanja za tzv. kulturni, seoski, eko, sportski, lovni, avanturistički, znanstveni, vjerski, lječilišni, sakralni, tematski (obrazovanje) i etno turizam, kongresni, tranzitni i druge selektivne oblike turizma.

Općina Prozor-Rama ima potencijala i može ponuditi tržištu programe bazirane na ruralnom turizmu, uvažavajući postojeće prednosti ekološke održive poljoprivrede i očuvanog okoliša. Turistička ponuda općine Prozor-Rama još uvijek nije definirana, iako ima velike mogućnosti za razvoj ekoturizma, kulturnog turizma, ribolovnog i lovnog turizma, sportsko rekreativnog i vjerskog turizma.

Povezivanjem djelatnosti turizma, poljoprivrede, tradicijskih obrta odnosno poticanja alternativnih proizvodnji i zanimanja na obiteljskim gospodarstvima treba stvoriti specifičnu ponudu kroz koju mogu oživjeti ruralna područja i smanjiti nezaposlenost ruralnog prostora.

Sve upućuje na to da općina Prozor-Rama mora imati novi suvremeni i vrlo ambiciozni odnos prema ovoj oblasti.

U proračunu općine Prozor-Rama predviđeno je 60.000,00 KM za turizam. Nadležna služba će uraditi program utroška sredstava sa navedene stavke u kojoj će se predvidjeti pravci ulaganja i poticaja za turizam.

2. Strateški dokumenti i nositelji turizma i turističke atraktivnosti u općini Prozor-Rama

Prostorni plan općine Prozor – Rama 2010.-2020.: Prostornim planom općine Prozor-Rama za vremensko razdoblje 2010-2020.god. utvrđeno je da ugostiteljsko turistički sadržaji svakako moraju biti sukladni sa prostornim razmještajem prirodnih, kulturnih i ostalih vrijednosti na kojima će se bazirati razvitak pojedinih vidova turizma, kao i sukladni sa ostalim ograničenjima od značaja za obavljanje tih djelatnosti (zaštita od devastacije, klimatski uvjeti, karakteristike reljefa, važeća zakonska regulativa i td.).

Prostorni Plan Općine pruža strateški i prostorni okvir za razvoj turizma na području Općine, a njegove postavke dalje se razvijaju kroz izradu prostornih planova uređenja.

Shodno tome djelatnosti i prateće sadržaje vezane uz turizam treba planirati na sljedećim prostorima:

- Draševo na planini Raduši (kako je prikazano u grafičkom prilogu Prostornog plana),
- Planina Makljen uz korekcije Prostornog plana posebnog područja Makljen iz 1982. Godine (prikazano u grafičkom prilogu Prostornog plana),
- Lokacija Jaklića staje gdje je moguće planirati rekonstrukciju postojećih objekata u etno selo,
- Lokacija samostana na Šćitu,
- Ramsko jezero kao cjelina

Strategija razvoja općine Prozor – Rama 2011.-2020.: Implementacijom Strategije razvoja općine Prozor-Rama za razdoblje 2011-2020.god., konkretno u okviru sektorskog plana ekonomskog razvoja, definiranim Programom 3. Program razvoja i unapređenja turizma, te provedbenih mjera dobar su temelj za stvaranje preduvjeta za razvoj turističkog proizvoda i čitavog niza aktivnosti koje turistički radnici i stanovništvo ovog kraja mogu ponuditi svojim gostima.

- Mjera 3.1. Priprema prostorno – planske dokumentacije za izgradnju turističke infrastrukture:
- Odluka O.V. o donošenju Prostornog plana općine Prozor-Rama za vremensko razdoblje 2010-2020.god
  - O.V. je prihvatilo Nacrt izmjena i dopuna Regulacijskog plana centar Prozor
  - Izrada Regulacijskog plana turističke zone Šćit je u fazi prednacrt
- Mjera 3.2. Poboljšanje i proširenje turističkih sadržaja i smještajnih kapaciteta
- Održano je nekoliko radionica na temu: Poljoprivredna proizvodnja i turizam u općini Prozor-Rama „Mogućnosti daljnjeg razvoja“ s predstavnicima malog i srednjeg poduzetništva, obrtnicima, udrugama, članovima Vijeća za konkurentnost i dr.
- Mjera 3.3. Međuopćinsko uvezivanje za moguće turističke aktivnosti:
- Općina Prozor-Rama i grad Vrlika zajednički su implementirali prekogranični projekt Pod nazivom „Od jezera do jezera-zeleni turizam“ odobren od EU-IPA fondova.
  - Realiziran zajednički projekt općina/gradova: Prozor-Rama, Tomislavgrad, Livno, Sinj, Solin, Split „Staza Gospi Sinjskoj“ od EU-IPA.
- Mjera 3.4. Promidžba turističkih potencijala:
- Predstavljanje putem promidžbenog materijala zajednički sa Turističkom zajednicom Hercegovačko-neretvanske županije.

Provedba mjera i projekata iz navedenih strateških dokumenata posebno je omogućena postojanjem i radom dviju institucija u općini Prozor – Rama:

- Agencija za lokalni razvoj d.o.o. Prozor – Rama,
- Vijeće za konkurentnost općine Prozor – Rama.

Agencija za lokalni razvoj općine d.o.o. Prozor – Rama, sukladno utvrđenoj misiji, svojim djelovanjem treba identificirati uporišta za realizaciju Strategije razvoja Općine, otkloniti sadašnja razvojna ograničenja, te stvoriti koncept novog razvojnog saveza koji će mobilizirati sve sudionike i uspješno povezati gospodarski, javni i civilni sektor. Projekti u oblasti razvitka turizma su tako sastavni dio planiranih aktivnosti ovog gospodarskog društva.

Vijeće za konkurentnost općine Prozor – Rama je tijelo uspostavljeno za razvijanje javno – privatnog dijaloga i kreiranje inicijativa za poboljšanje stanja u svim oblastima javnog života u općini Prozor – Rama. Jedna od tri sektorske radne grupe je Sektorska radna grupa za turizam, trgovinu, ugostiteljstvo i okoliš. Od strane ove grupe kreirane su slijedeće inicijative:

Izrada regulacijskih planova za turističke zone,

Izgradnja turističko – rekreativnih kampova,

Turističke staze na području općine Prozor – Rama,

Održavanje stabilne razine Ramskog jezera tijekom ljetnog perioda,

Razvoj planinskog turizma u općini Prozor – Rama.

U okviru manifestacije Dani šljive Prozor - Rama 2015. održan je 10. Sajam poljoprivrede, prehrane i turizma koji je svojim izložbenim dijelom i aktualnim pratećim stručnim programom postao iznimno važan marketinški instrument u prezentaciji turističke ponude općine Prozor-Rame.

U okviru Sajma održano je stručno predavanje na temu: Razvoj i promocija turizma na lokalnoj razini (korištenje i promocija lokalnih prehrambenih proizvoda kroz turizam).

Veslačkom klubu „Rama“ dodijeljena je plaketa za doprinos razvoju, unapređenju i promociji turizma u općini Prozor-Rama.

3. Kulturne znamenitosti

Nacionalni spomenici:

- Džamija u Lizopercima sa mektebom i haremom-graditeljska cjelina
- Arheološko područje i ostatci Stare tvrđave u Prozoru

- Franjevački samostan i Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u Šćitu- kulturni krajolik i područje
- Spomenik na Makljestu- graditeljska cjelina.

Na privremenoj listi nacionalnih spomenika Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, za koje su također propisne mjere zaštite, nalaze se:

- Sahat kula- Prozor
- Čaršijska džamija -Prozor

Zavod za zaštitu kulturno-povijesne baštine Hercegovačko-neretvanske županije registrirao je cijeli niz dobara na prostoru općine Prozor-Rama, dobra su pobrojana i kategorizirana po povjesnim periodima (Prapovijest, Antika, Srednji Vijek), a grafički su prikazana na karti broj 6. Prostornog plana Općine.

4. Prirodne ljepote

- Ramsko jezero
- Jablaničko jezero
- Vodopad na Dugama
- Raduška lednjačka jezera
- Planine (Raduša, Ljubuša, Vran, Makljen)
- Kanjon Volujak
- Flora i Fauna

5. Turistička odredišta

- Etnografski muzej Franjevačkog samostana Rama-Šćit
- Kuća Mira s umjetničkom galerijom na Šćitu,
- Divin dom Zahum,
- Kula Studenac u Prozoru,
- Džamija Liziperci,
- Ramsko jezero,
- Rijeka Rama,
- Jablaničko jezero,
- Planinska izletišta Makljen, Draševo, Idovac, Dobro polje, Volujak, Klek, Ljubuša, Vran,...

6. Nematerijalna kulturna baština

Kao pojam obuhvaća: prakse, predstave, izrazi, znanje, vještine, kao i instrumente, predmete, rukotvorine i kulturne prostore koji su povezani s tim, koje zajednice, skupine i, u nekim slučajevima pojedinci, prihvaćaju kao dio svoje kulturne baštine. Nematerijalnu kulturnu baštinu, koja se prenosi iz generacije u generaciju, zajednice i skupine stalno iznova stvaraju kao reakciju na svoje okruženje, svoje uzajamno djelovanje s prirodom i svoju povijest. Ona im pruža osjećaj identiteta i kontinuiteta te tako promiče poštovanje za kulturnu raznolikost i ljudsku kreativnost. Općina Prozor – Rama ima izvrsne vrijednosti koje se mogu smatrati i zaštititi kao nematerijalna kulturna baština. Odnosi se to na cijeli niz običaja, pjesama, napjeva, narodnih nošnji, ukrašavanja osoba tetoviranjem križa i brojnih drugih nematerijalnih vrijednosti.

7. Mogućnosti razvoja

Obzirom na tradiciju i organiziranje građana u brojna udruženja, sadašnji rad u turizmu se ipak svodi na entuzijaste koji ulažu velike napore da bi se iskoristila prirodna ljepota ovih krajeva i resursi sa kojima raspolaže ova općina više su nego dobar temelj za razvoj turističkog proizvoda, te čitav niz aktivnosti koje turistički radnici te stanovništvo ovoga kraja može ponuditi potencijalnim

gostima. Mogućnosti imamo za čitavim nizom aktivnosti na pojedinim mjestima za odmor po pojedinim dionicama, na kojim se mogu nuditi domaći proizvodi počevši od proizvoda poljoprivrede i voćarstva, do stočarskih proizvoda i prerađevina iz kućne radinosti danas popularno nazvano "etno turizam". Ovakve aktivnosti podrazumijevaju izradu propagandnog materijala, edukaciju stanovništva i turističkih radnika, uređenje transverzale te izradu prepoznatljivih turističkih suvenira karakterističnih za ovo područje. Izrada turističkog proizvoda Općine traži zajednički rad javnog i nevladinog sektora, a dobro je došao i svjež kapital ovdašnjih ili inozemnih ulagača koji bi svoj biznis mogli temeljiti na razvoju turizma Općine kroz:

Stacionirani turizam

Prozor-Rama u sadašnjem trenutku ima određenih mogućnosti za stacionarni turizam (boravak od najmanje tri dana i više), s obzirom da ima određen broj smještajnih kapaciteta (Motel Rama, Motel Eurobiser, Makljen Dolić (Kod babe Janje), Ramska kuća na Makljenu, Kuća mira na Šćitu, Konoba „GAJ“, te Etno selo Remić Menjik, kao i kapaciteti u obiteljskim gospodarstvima).

Izletnički turizam

Prozor-Rama ima velikih mogućnosti za razvoj izletničkoga turizma, koji se razvija u posljednjih dvije do tri godine posebno u vidu jednodnevnih posjeta Etnografskom muzeju i umjetničkoj galeriji u sklopu Franjevačkog samostana na Šćitu i Ramskom jezeru. To se ponajprije odnosi na organizirane jednodnevne izlete turista i školske djece s područja Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske. Stoga treba napraviti izletničke programe i ponude, te razviti suradnju s turističkim agencijama, biroima i turoperatorima kako bi se ova vrsta turizma bolje organizirala i za eventualne jednodnevne izlete za hodočasnike koji posjećuju Međugorje, ali i druge vidove organiziranih posjeta ovom kraju.

Tranzitni turizam

Tranzitni turizam teško je pratiti i definirati, ali činjenica da kroz Općinu prolazi magistralna cesta M16.2 kojom u ljetnim mjesecima prolazi značajan broj turista na put prema Jadranskom moru i činjenica da imamo Ramsko i Jablaničko jezero, kao i druge prirodne i kulturne sadržaje otvara mogućnost za razvoj ove vrste turizma. Promocijom i izgradnjom neophodnih sadržaja, prije svega izgradnja autokampova na obalama jezera i na Makljenu uz magistralnu cestu M16.2, svakako bi samo po sebi dovelo i do značajnijeg razvoja športskoribolovnog i lovnog turizma.

Sportsko rekreacijski turizam

Mogućnosti za razvoj športsko-rekreacijskoga turizma na području Općine su dosta velike imajući u vidu ribolovni turizam na jezerima i lovni turizam unutar lovišta Općine, kao i ostale vidove športskorekreacijskog turizma na planinama i rijekama na području Općine. U zimskom periodu, zbog povoljnih klimatskih prilika i planina koje okružuju prostor Općine postoje značajni resursi za izgradnju kapaciteta za razvoj zimskog turizma, koje u narednom period svakako ne treba zapostaviti nego sustavno pomagati i razvijati. Trenutno na području općine udruženja koja se aktivnije bave razvojem športsko-rekreacijskoga turizma; Veslački Klub „Rama“, Lovačko Društvo „Vepar“, SRTD „Ramske vode“, HPD „Rama“.

Ruralni turizam

U suvremenoj eri zasićenja svake vrste turizama, s bijegom od odredišta masovnijeg turizma i prenapučenih mjesta, ruralni turizam sve više dolazi do izražaja, imajući u vidu naprijed navedene prednosti i resurse, kao i značajne smještajne kapacitete koji bi se mogli iskoristiti za razvoj ruralnog turizma na cjelokupnom području Općine. U ovom području je posebna ponuda „Etno selo Remić Menjik“, na putu R418.b.

Lovni i ribolovni turizam

Iako se neuređenost i neučinkovitost države značajno osjeti na području očuvanja prirodnih vrijednosti, još uvijek na području općine obitavaju brojne vrste divljači, a ribolovne vode su bogate ribljim fondom, što je odlična prilika za daljnji razvoj lovnog i ribolovnog turizma. Gospodarenje ribolovnim i lovnim područjem provodi SRTD „Ramske vode“ i Lovačko Društvo „Vepar“. Važni je napomenuti da Lovačko društvo „Vepar“ raspolaže sa deset lovačkih domova –

kuća smještenih na najljepšim dijelovima Općine koje mogu pružati usluge smještaja potencijalno važnoj lovačkoj klijenteli.

Kulturni turizam

Prozor –Rama sa svojom kulturno povijesnom baštinom ima značajne potencijale i za razvoj kulturnog turizma. Da bi došlo do bilo kakvog pomaka neophodno je izvršiti promidžbu kulturno povijesnih znamenitosti ovog kraja i kulturu življenja ljudi na ovom području. Stoga se uz određenu promidžbu i animaciju, može računati na povećanje turističkih mogućnosti na ovom području. Muzej Franjevačkog samostana Rama-Šćit, postavljen u starom samostanu, jedinstvena je građevina u BiH, jedina takve vrste iz vremena turske okupacije u Bosni i Hercegovini, sagrađena 1857. godine.

U etnografskom muzeju na Šćitu predstavljen je život stanovnika ramskoga kraja. Na dvije etaže postavljeni su izlošci starih zanata, gospodarstva, prijevoznih sredstava, stambene kulture. Treća etaža predstavlja tekstilnu radinost - proces proizvodnje i sve vrste proizvoda u uporabi. Tu je i fratarska samostanska ćelija - soba fra Jeronima Vladića. Četvrta etaža predstavlja floru sa stotinjak najčešćih biljaka s nazivima i osnovnim karakteristikama i faunu - porodice životinja u punoj životnoj formi. U dvorištu Franjevačkog samostana na Šćitu nalaze se vrijedne umjetničke skulpture: *Ramski križ* i *Spomen obilježje ramskim žrtvata*, te *Ramska majka* od akademskog kipara Mile Blaževića; *Posljednja večera*, *Diva Grabovčeva* i *Gospina vrata* od akademskog kipara Kuzme Kovačića, *Gospa*, akademskog kipara Stipe Sikirice... Na Kedžari se također nalazi skulptura Divi Grabovčevoj. Netko je s pravom prozvao samostansko dvorište na Šćitu "Galerijom na otvorenom". U samostanu i Kući mira nalazi se vrijedna kolekcija slika i mozaika koji čine pravu galeriju.

Agroturizam

Razvojem agroturizma stvara se tržište za razvoj visokokvalitetne tradicijske poljoprivredno-prehrambene proizvodnje, što otvara prostor za dodatno zapošljavanje u poljoprivredi direktno, te u drugim sektorima indirektno.

Agroturizam čuva prirodna i tradicijska bogatstva na kojima stvara jedinstvenu, autentičnu ponudu te mogućnost dugoročnog razvoja, osobito ruralnih krajeva s negativnim gospodarskim i demografskim trendovima.

Komplementarni turizam (kongresni, poslovni, ekološki, alternativni)

U suvremenoj turističkoj ponudi ne treba zanemariti ni specifične vrste turizma, kao što su kongresni, poslovni, alternativni, avanturistički, ekološki i sl. Prozor-Rama kao otvorena sredina, bez aero-industrijskih onečišćenja, ima komparativnih prednosti i mogućnosti na tom polju.

Potrebno je naglasiti i postojanje arheoloških nalazišta koja u općini Prozor – Rama nisu detaljnije istraživana u novije vrijeme, a po mišljenjima mnogih jesu iznimno vrijedna i obećavajuća, što predstavlja potencijal za turističku aktivnost. Na lokalitetu Gradac kod Uzdola stručna osoba je izvršila uvid u stanje na terenu i predložila provođenje istražnih arheoloških radova, koji se planiraju provoditi počevši od 2016. godine.

Slično se može zaključiti i za postojanje određenih geoloških specifičnosti koje uz pomoć entuzijaste – profesora iz Srednje škole u Prozoru polako iznose javnosti i izazivaju sve veće zanimanje.

8. Moguće aktivnosti i mjere na poboljšanju stanja u oblasti turizma

8.1. Okrugli stol- radionice u organizaciji i realizaciji Službe

Dana 27.04. 2015. godine održana je radionica na temu: Poljoprivredna proizvodnja i turizam u općini Prozor-Rama“ mogućnosti daljnjeg razvoja“

Cilj radionice - okruglog stola bio je kako poboljšati uvjete rada poljoprivrednom i turističkom sektoru, kako u tim sektorima povećati uposlenost, pitanja su to koja je pred sudionike Okruglog

stola postavio organizator. Organizator je predstavio da je cilj, kroz razmjenu mišljenja, znanja i iskustava, kroz kritike, prijedloge i inicijative, doći do zaključaka čijom se primjenom može poboljšati stanje u poljoprivrednoj proizvodnji i u turizmu u općini Prozor – Rama.

Razgovaralo se otvoreno i argumentirano, posebno o povezivanju poljoprivredne proizvodnje sa turizmom, o poboljšanju uvjeta za poljoprivrednu proizvodnju i turizam, poboljšanju kanala distribucije i boljoj promociji poljoprivrede i turizma na području naše općine.

Usvojeni su zaključci čijom primjenom može doći do poboljšanja stanja u ovim važnim gospodarskim oblastima.

8.2. Zajednička inicijativa za razvoj turizma za općine Konjic, Jablanica i Prozor – Rama

Kroz suradnju sa GIZ-om, Njemačkim društvom za međunarodnu suradnju, provodi se istraživanje mogućnosti razvoja turizma kroz zajednički projekt ove tri susjedne općine. Inicijativa je nazvana „Međuopćinska suradnja općina Prozor- Rama, Jablanica i Konjic u oblasti turizma“.

U okviru projekta imenovana je radna grupa za međuopćinsku suradnju u oblasti turizma, te je u tijeku izrada zajedničkog turističkog projekta.

Moguće aktivnosti i mjere na poboljšanju stanja u oblasti turizma potrebno je usmjeravati na sve vidove turizma, na poboljšanje svih kapaciteta, posebno na poboljšanje ljudskih resursa. Razmatraju se slijedeći projekti:

Sportski turizam na mirnim vodama

Težište je na resursima koji postoje na Ramskom jezeru, jer postoji izgrađena infrastruktura veslačkog centra. Područje već ima određeni broj posjeta sportskih ekipa, i taj trend će se nastaviti. Za veći i snažniji poticaj sportskom turizmu na mirnim vodama trenutno postoje dvije temeljne prepreke:

- Područje Prozor-Rame za sada nema adekvatne smještajne kapacitete koji mogu prihvatiti ozbiljnije povećanje broja gostiju
- Infrastruktura za sportske veslačke aktivnosti je nepostojeća na preostalim jezerima, tako da je za bilo kakav ozbiljniji razvoj potrebno investirati u ovu specijaliziranu infrastrukturu.

Ribarski centar Zapadnog Balkana

Na području općina Prozor-Rama, Jablanica i Konjic postoje izuzetni preduvjeti za razvijanje ribarenja kao profitne turističke usluge. Regija je bogata vodama, ali ono što je jedinstveno jest raznolikost voda- od planinskih brzaka do velikih površina mirne vode –jezera. Raznolikost vodenih tokova i površina također nudi raznolikost ribljeg fonda koja uključuje i neke vrste prisutne u našim krajevima a u drugim dijelovima svijeta su vrlo rijetke ili su dovedene do istrebljenja, kao npr. mekousna pastrmka.

Turističke sekcije

Jedan od preduvjeta za dugoročan uspjeh svake turističke destinacije jeste uključenost lokalne zajednice i stanovništva u procesu definiranja i upravljanja turističkim proizvodom. Upravo zbog dugoročnog statusa turizma kao značajne gospodarske aktivnosti neophodno je što prije početi sa aktivnim uključivanjem lokalnog stanovništva u procese pripreme i unapređenja ponude na terenu. Jedan od efikasnijih načina uključenja lokalnog stanovništva je upravo rad sa mladima-turističke sekcije ili turistički program u okviru ekoloških sekcija.

Mreža turističkih informativnih ureda

Uspostaviti mrežu turističkih informativnih ureda kao povezanih jedinica koje su sposobne posjetiteljima i gostima ponuditi potpunu informaciju o atrakcijama i kapacitetima na teritoriju tri općine: Prozor-Rama, Jablanica i Konjic.

Na području tri općine- Prozor-Rama, Jablanica i Konjic već postoji bogat izbor elemenata turističke ponude koji ili već primaju goste, ili mogu početi u veoma kratkom roku, kako domaće tako i strane posjetitelje. Kako bi postojeći elementi jačali i rasli u veće i snažnije programe, te kako bi se pokrenule nove inicijative razvoja turističkog proizvoda, u narednom periodu je neophodno stvoriti okruženje u kojem će postojeći elementi biti odgovarajuće predstavljeni i promovirani, dok će se istovremeno voditi koordinirani program razvoja i unapređenja turističkog proizvoda i ponude.

Wi-Fi mreža u ruralnim područjima

Stav je sve tri općine da na svom području žele razvijati ruralni turizam, kao samostalnu ponudu i kao komplementarnu ponudu smještajnih opcija za avanturističke i neke kulturološke programe. Stoga je izuzetno važno unaprijediti infrastrukturu koja gostima omogućava ugodan boravak na udaljenim lokalitetima.

Gosti koje na destinaciju privlači avantura – bila ona „meka“ ili ekstremna, posebno strani gosti, su pojedinci i grupe koji su iskusni putnici, i koji zahtijevaju da ponuda bude određenog kvaliteta, odnosno da imaju pristup određenim uslugama ukoliko se za tim ukaže potreba. No treba razmišljati i o demografskom profilu gosta kojeg privlači ponuda aktivnog odmora na otvorenom, u manje razvijenim područjima. Ovakvi gosti često biraju lokaciju za odmor upravo sa željom da se udalje od svog svakodnevnog, intenzivnog tempa života. Istovremeno, tokom njihovog boravka i odmora moraju biti u mogućnosti stupiti u kontakt sa ostatkom svijeta, bilo poslovno ili privatno. Wi-Fi konekcija je najefikasnije rješenje da se gostima omogući takav pristup i pruža mogućnost efikasnog komuniciranja.

3. ZAKLJUČAK

Postojeći resursi, mogućnosti razvoja i poduzete aktivnosti potvrđuju da općina Prozor-Rama ima kvalitetne preduvjete za razvoj svih vrsta turizma. Potrebno je nastaviti planski podržavati programe i projekte koji su usmjereni ka daljnjem razvoju turizma, a sve s ciljem podizanja ukupne turističke ponude naše Općine na zavidnu razinu. Neophodno je nastaviti izgradnju infrastrukture i u urbanom ali i u ruralnom dijelu Općine, kako bi se turističkim radnicima pomoglo u njihovoj teškoj borbi za posjetitelje i potrošače.

Također je potrebno promisliti i oko osnivanja turističke zajednice za općinu Prozor – Rama, jer se suradnjom sa Turističkom zajednicom HNŽ-a nisu postigli nikakvi rezultati u oblasti turizma. Usvajanjem novog Zakona o turizmu F BiH, koji je u formi nacрта predviđena je mogućnost osnivanje turističkih organizacija na lokalnim razinama, što će dati veću mogućnost za razvoj i promociju turizma na području naše općine. Također donošenjem novog zakona o boravišnim taksam, koji je u formi nacрта, predviđena je raspodjela sredstava o tih taksi 80 % općinama.

Daljnijim razvojem turističke ponude i značajnijom promidžbom u okruženju i na međunarodnom tržištu stvorit će se uvjeti za još značajnije turističke iskorake u općini Prozor-Rama, a uz povećani protok turista treba raditi i na njihovom dužem zadržavanju i većoj potrošnji.

POMOĆNIK NAČELNIKA
Josip Juričić, dipl. oec.